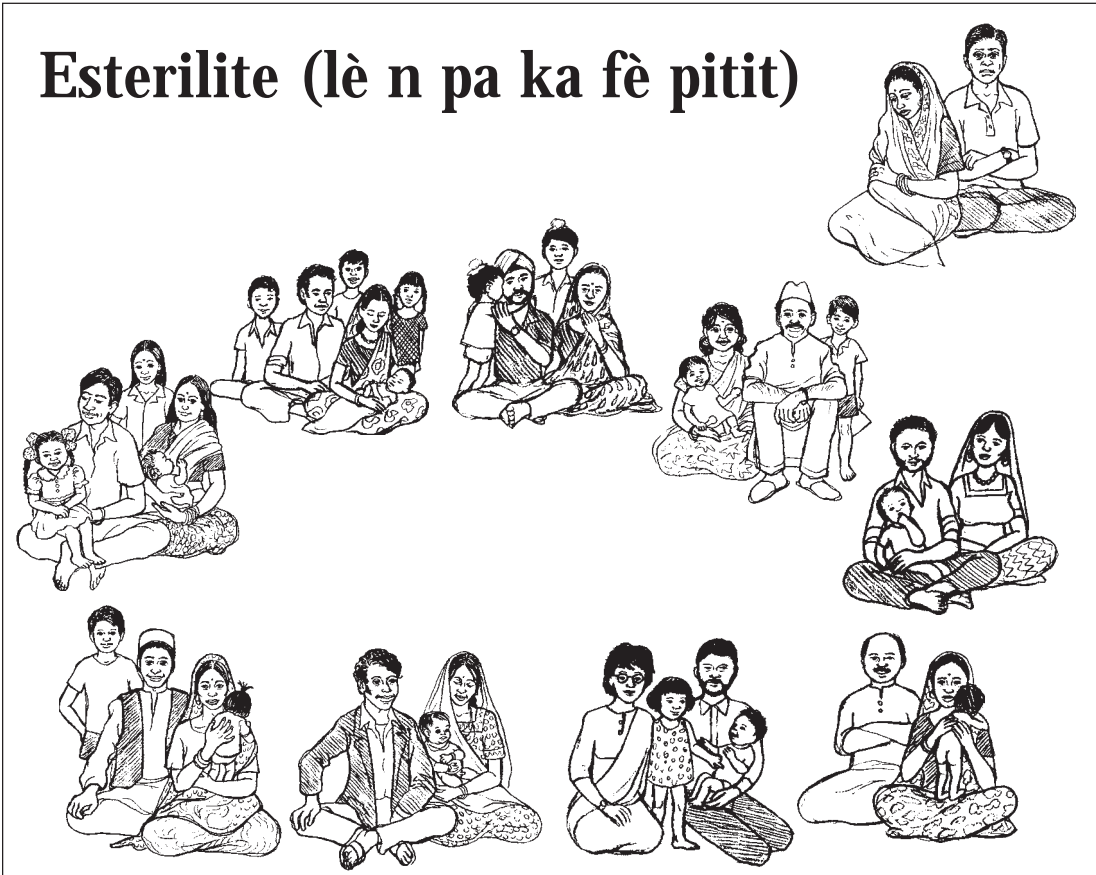

Chapit 14

Nan chapit sa a n ap jwenn:

Kisa yo rele Esterilite?	230
Kisa ki ka lakoz Esterilite?	230
Esterilite gason	230
Esterilite fanm	231
Danje nan travay oubyen lakay ki ka lakòz esterilite	232
Kisa n kapab fè pou esterilite	233
Lè n pèdi pitit la (Fòs kouch)	234
Kijan pou n viv ak pwoblèm Esterilite	236
Ann travay pou chanjman	237

Esterilite (lè n pa ka fè pitit)

Pifò fanm tankou pifò gason pa janm panse yo ta gen dwa pa ka fè pitit. Alaverite, **sou chak 10 maryaj osinon plasay, genyen youn kote moun yo mal pou yo fè pitit.** Gen de twa gason ak de twa fanm ki pa enterese fè pitit. Men pou fanmi sila yo ki vle fè pitit, esterilite gen dwa pote kè kase, kòlè ak dekourajman.

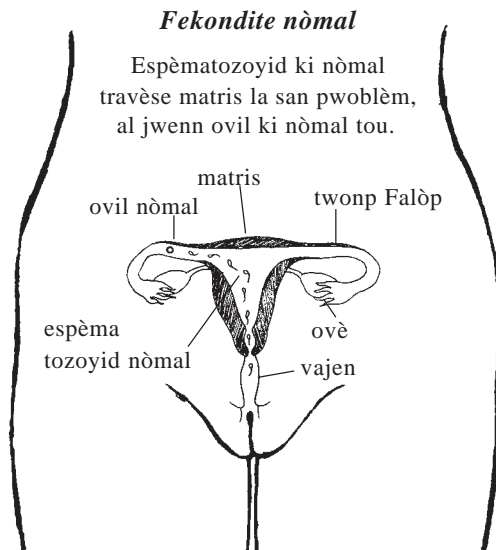
Gen anpil fwa, lè yon fanmi pa ka gen pitit, se fanm nan yo bay chay la pote. Men, nan prèske 50% ka yo, se gason an ki esteril. Pafwa, nèg la konn derefize kwè, lè se nan li menm menm pwoblèm nan soti, oubyen tou, lè gen chans pou pwoblèm nan soti nan tou 2 moun yo. Misye ka derefize al wè doktè, oubyen tou, li ka fè vye reyaksyon. Anpil fwa, se paske nan kèk zòn, plis yon nèg fè pitit, se plis yo konsidere l “gason”. Konsa, esterilite vin tounen yon gwo wont pou gason.

Plizyè pwoblèm ka lakòz esterilite. Gen nan yo ki ka jwenn tretman. Gen lòt ki pa gen tretman. Chapit sa a ap ede n konprann pwoblèm esterilite a. N ap wè tou kisa n ka fè pou sa.

➤ *Lè yon fanmi pa ka fè pitit, pwoblèm nan gen dwa soti swa nan mari a, swa nan madanm nan, oubyen nan tou 2 moun yo. Esterilite se yon pwoblèm moun prèske pa pale ditou.*

Kisa yo Rele Esterilite?

Nou ka di yon fanmi esteril, si madanm nan kouche ak mari l plizyè fwa chak mwa, pandan yon lane, san l pa janm ansent, malgre l pa swiv ankenn metòd planin. Fanmi an ka gen yon pwoblèm fekondite tou (kapasite pou fè pitit), si madanm nan fè 3 oubyen plis pase 3 fos kouch youn dèyè lòt.

yon gason oubyen yon fanm ki deja gen pitit gen dwa vin esteril. Pwoblèm nan ka devlope kèk lane apre dènye timoun nan fin fèt.

Pafwa, se pa ni nèg la pou kont li, ni fanm nan pou kont li, ki reskonsab. Pwoblèm nan ka soti nan yo tou 2. Kèk fwa tou, mari a tankou madanm nan gen dwa parèt anfòm. Ankenn doktè ni analiz laboratwa pa ka dekouvri kisa k lakòz pwoblèm nan.

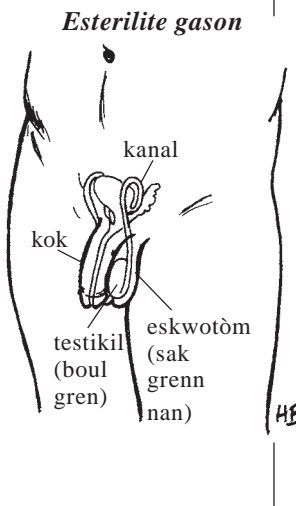
Move mès moun konn genyen, tankou paregzanp, lè yo bwè twòp tafya, lè yo fimen oubyen chike tabak, ak lè yo pran dwòg, ka aji sou kapasite fanm tankou gason genyen pou yo fè pitit.

Ki pwoblèm ki ka lakoz Esterilite?

ESTERILITE GASON

Men pwoblèm ki ka lakòz esterilite gason:

1. **Misye pa pwodui ase espèmatozoyid.** Oubyen, jèm yo gen dwa pa ka naje pou yo antre nan twonp fanm nan, oubyen tou, jèm yo pa ka “fekonde” ovil.
2. **Lè misye t ap fòme, li te gen malmouton,** epi maladi sa a te donmaje boul grenn li (testikil yo). Lè yon nèg gen pwoblèm sa a, li toujou ka voye, men dechay la pa gen espèmatozoyid ladan.
3. **Espèmatozoyid yo pa ka soti nan kòk nèg la,** paske misye gen sikatris (mak blese) nan kanal li akòz yon MST li te trape lontan oubyen ki toujou sou li.
4. **Misye gen kèk venn anfle** nan sak grenn li (eskrotòm). Maladi sa a rele varikosèl.
5. **Misye ka konn gen pwoblèm tou pandan l ap fè lanmou paske:**
 - li pa ka byen bande.
 - misye bande, men bann nan pa ka rete.
 - misye voye twò vit anvan kòk la fin byen antre nan vajen fanm nan.
6. **Maladi** tankou dyabèt, tibèkiloz ak malarya ka aji tou sou fekondite gason.

ESTERILITE FANM

Men pwoblèm ki ka lakòz esterilite fanm:

1. **Fanm nan gen sikatris nan twonp Falòp yo oubyen nan matris li.** Sikatris nan twonp ka oubyen anpeche ovil la deplase nan twonp la, oubyen anpeche espèmatozoyid la al jwenn ovil la. Sikatris nan matris ka anpeche yon ovil fekonde kole nan matris la. Pafwa, yon fanm gen dwa gen pwoblèm sa a san l pa konnen, paske li pa santi ankenn siy. Epi, kèk lane apre, li vin aprann li pa ka fè pitit.

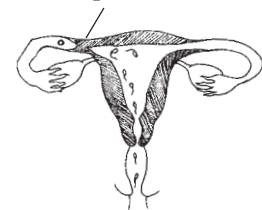
Men sa ki lakòz sikatris sa yo:

- yon enfeksyon fanm nan te trape nan yon MST ki pa t jwenn tretman. Enfeksyon sa a te monte jis nan matris li oubyen nan twonp Falòp yo (Maladi enflamasyon basen).
 - yon avòtman ki te fèt nan move kondisyon oubyen kèk pwoblèm ki te donmaje oubyen enfekte matris fanm nan, depi l te ti katkat.
 - yon esterilè fanm nan te mete nan move kondisyon liyèn. Sa te lakòz yon enfeksyon.
 - pwoblèm apre yon operasyon nan vajen, nan matris, nan twonp falòp oubyen nan ovè.
2. **Fanm nan pa ka pwodui ovil (pa gen ovilasyon).** Kapab se paske kò li pa pwodwi kantite òmòn li bezwen pou sa yo, lè pou l pwodwi yo a. Si tan ki separe règ fanm nan se mwens pase 25 jou, oubyen plis pase 35 jou, li kapab gen yon pwoblèm ovilasyon.
Pafwa, yon fanm gen dwa pa ka pwodui ovil, si l megri rapid rapid oubyen tou, si l twò gra.
 3. **Fanm nan gen boul nan matris li (fibwòm).** Fibwòm ka anpeche yon fanm ansent. Oubyen tou, fanm nan gen dwa gen pwoblèm pou l kenbe pitit la.
 4. **Maladi** tankou dyabèt, tibèkiloz ak malarya ka aji tou sou fekondite yon fanm (kapasite pou l fè pitit).

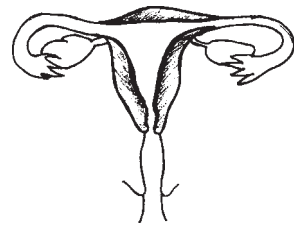
➤ *Nou kapab anpeche enfeksyon ki konn lakòz esterilite. Pou n jwenn plis fòmasyon, gade nan paj 272 ak 279.*

Esterilite fanm

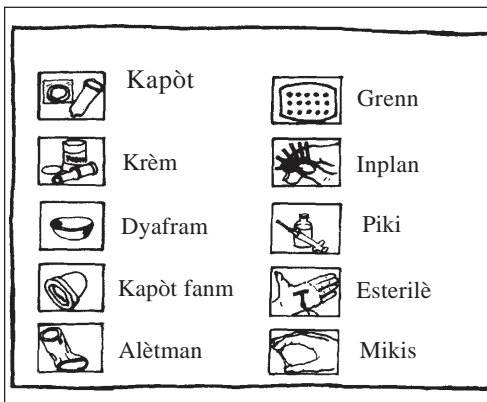
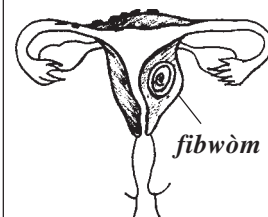
1. twonp bouche

2. ovè ki pa ka pwodui ovil

3. fibwòm

Planin Familyal pa ka la kòz esterilite

Anpil fwa, yo konn lage responsabilite esterilite sou do planin familyal. Men metòd planin yo (sòf esterilizasyon) pa bay esterilite, sòf nan kèk ka kote yon esterilè yo te mal mete bay fanm nan yon enfeksyon nan matris oubyen nan twonp falòp. Pou n jwen piplis enfòmasyon, gade chapit sou "planin familyal" la, paj 197.

Danje nan travay oubyen lakay ki ka mete kapasite nou pou n fè pitit an danje

Danje sa yo ka aji plizyè fason sou fekondite nou - soti nan pwodiksyon espèmatozoyid ak ovil pou rive nan akouchman yon tibebe ki an sante:

- **Lè manje, dlo ak lè n ap respire a, kontamine** akòz ensektisid oubyen pwazon chimik yo itilize nan faktori ak gwo plantasyon.

Ensektisid ak lòt pwodui chimik ki chaje danje ka aji sou jèm yon nèg, pandan misye ap travay ...

... epi lè fanm nan lave rad misye, pwazon sa yo tou antre nan kò manmzèl.

- **Fimen oubyen chike tabak/Bwè tafya oubyen kafe ki fò anpil.** Fanm ki fimen oubyen chike tabak, fanm ki bwè anpil tafya oubyen kafe fò, mal pou ansent, epi yo fè fos kouch pi souvan. Nèg ki fimen oubyen ki bwè anpil tafya gen mwens jèm, epi tou, souvan, jèm sa yo pa kòdyòm tou.

Lè yon nèg travay kote ki cho anpil, tankou, paregzanp, lè l oblije chita, pandan lontan, bò kote motè yon gwo kamyon, sa ka touye espèmatozoyid yo. Konsa, misye ka vin esteril.

- **Twòp chalè.** Espèmatozoyid bezwen frechè. Se sa k fè testikil yo (boul grenn yo) rete pandye nan eskwotòm nan (sak grenn nan). Yo pa fèmen andedan kò nèg la. Lè testikil yo vin twò cho, yo gen dwa pa ka pwodui jèm ki nòmval. Sa ka rive, paregzanp, lè yon nèg mete rad ki twò sere ki peze testikil yo sou kò l. Sa ka rive tou, si misye benyen ak dlo ki cho anpil, oubyen si l travay bò kote aparèy ki bay chalè tankou chodyè izin, founo, motè gwo kamyon - sitou si misye ap kondi kamyon san rete pandan anpil tan. Depi testikil yo pran frechè, y ap rekòmanse pwodwi jèm ki bon kalite.

- **Medikaman.** Gen kèk medikaman ki ka aji tou sou pouvwa n pou n fè pitit. Pi bon chwa nou menm ak mari n nou ka fè, se pa sèvi ankenn medikaman nan peryòd kote nou vle ansent lan. Si n oblije pran medikaman akòz yon maladi, pale sa ak yon travayè sante. Di li nou vle fè yon pitit.

Si nou menm oubyen mari nou panse nou gen yon pwoblèm fekondite:

- Eseye antre nan kontak seksyèl nan peryòd kote n ka ansent.**
Yon gason pwodui plizyè milyon espèmatozoyid chak jou, men, chak mwa se yon sèl ovil, yon fanm ka pwodui. Sa rive pandan peryòd ki rele “peryòd ovilasyon” fanm nan. Chak mwa, se sèl nan peryòd sa a, manmzèl ka ansent. Pou pifò fanm, peryòd sa a kòmanse anviwon 10 jou apre premye jou règ la. Li dire 6 jou konsa.

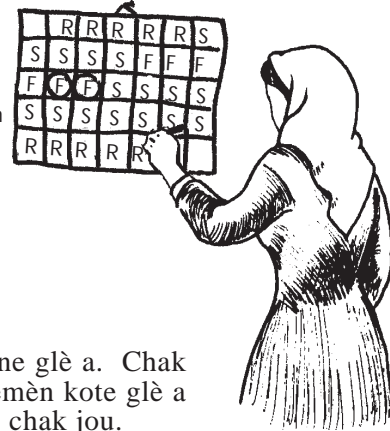
Kò nou bay anpil siyal ki ka fè n wè lè nou nan peryòd ovilasyon nou. Siyal nou ka wè pi fasil, se chanjman ki fèt nan glè ki soti nan vajen nou.

Kisa n fè pou pwoblèm esterilite a

Kijan pou n egzamine glè ki nan vajen nou

Pandan peryòd ovilasyon an, kòl matris la pwodui yon glè ki la pou ede jèm gason an antre nan matris la. Glè sa a klè epi glise tankou blan ze kri. Ak 2 dwèt, nou ka detire l tankou yon elastik ki ta mou anpil. Apre peryòd sa a, n ap jwenn yon glè ki pat pat oubyen sèch. Mòd glè sa a ap anpeche jèm gason an antre nan matris la.

- R = Jou règ oubyen jou fi a gen peryòd li
- F = Jou mouye (peryòd fanm lan ka ansent)
- S = Jou sèk (peryòd ki pa gen danje)

Se pou n aprann, nan paj 220, ki jan pou n egzamine glè a. Chak jou, make tout chanjman yo sou yon tablo. Nan semèn kote glè a glise, klere, klè, epi eseye antre nan kontak seksyèl chak jou.

Men pozisyon ki pi vit voye jèm yo monte tou pre ouvèti matris nou, lè n ap fè lanmou:

- nou kouche sou do epi nèg la monte sou nou.
- nou kouche sou kote

Apre lanmou a, se pou n kouche plat sou do pandan 20 minit pou pipiti. Sa ap ede espèmatozoyid yo naje pou y al jwenn ovil la.

Prekosyon sa yo ka ede n tou:

- Pa sèvi ak ni lwil, ni krèm, lè n ap fè lanmou. Pwodui sa yo ka touye jèm yo oubyen yo ka anpeche yo rive jwenn ovil la.
- Pa lave andedan vajen nou. Yon douch vajinal anvan oubyen apre kontak seksyèl la ka deranje imidite nòmal vajen nou genyen. Konsa, jèm gason an ka gen pwoblèm pou l rete vivan.
- Nèg la dwe evite benyen ak dlo ki cho anpil anvan lanmou an. Lè testikil yo pran twòp chalè, espèmatozoyid yo mouri.

➤ *Pa fatigue tèt nou, si n wè nou pa ansent. Anpil moun k ap eseye fè piti konn rive jwenn nan yon lane, lè yo kontinye fè lanmou pandan peryòd ovilasyon fanm nan.*

Ki jan pou n konsève sante nou, 149
manje pou kore lasante, 165

Lè n pèdi pitit la (fòs kouch)

enfeksyon nan matris

2. Chèche tretman pou tout pwoblèm sante nou genyen. Doktè dwe konsilte ni nou menm ni mari nou pou wè si n pa gen kèk MST. Si se yon sèl nan nou 2 a ki malad, fòk ni youn ni lòt pran medikaman. Degaje n pou n pran tout medikaman yo preskri nou.

3. Bay tèt nou bon abitud ki bon pou lasante:

- Manje bon manje ki bon pou lasante. Si nou mèg anpil epi n pa wè règ nou, chèche mwayen pou n gwosi. Si nou gra anpil epi n pa wè règ nou, chèche mwayen pou n megri.
- Fòk nou pa ni fimèn ni chike tabak, ni pran dwòg, ni bwè tafya.
- Evite pran kafeyin (nou jwenn sa nan kafe, te chinwa ak kola).
- Pran bon jan repo epi fè egzèsis regilyè.

4. Si apre yon lane, nou poko ansent deja, al wè yon travayè sante. Gen kèk tès laboratwa byen senp ki ka ban nou yon lide sou pwoblèm nan. Tès sa yo pa koute chè. Paregzanp, travayè sante a gen dwa egzamine jèm nèg la anba mikwoskòp pou l wè si yo kòdyòm. Li gen dwa fè n fè yon egzamen basen tou, pou l wè si n pa gen enfeksyon oubyen boul nan vajen, nan matris oubyen nan twonp Falòp yo. Li gen dwa montre n tou ki jan pou n pran tanperati n chak maten, pou n ka konnen ki lè ovè yo ap pwodui ovil.

Tès sa yo ban nou yon lide sou pwoblèm nan - men yo pa regle li. Pafwa, menm medikaman ak operasyon ki koute pi chè yo pa ka rezoud pwoblèm esterilite.

Nan anpil ka, se pa ansent fanm nan pa ka ansent - se kenbe l pa ka kenbe pitit la. Sa rive souvan yon fanm pèdi yon gwosès oubyen menm 2 gwosès. Sa kapab yon fason kò a genyen pou li fini ak gwosès kote tibebe a ta twò fèb pou li viv.

Men si n fè 3 fos kouch, oubyen plis pase 3, kapab byen gen yon lòt pwoblèm, tankou:

- ovil yo oubyen espèmatozoyid yo pa kòdyòm.
- yon pwoblèm ki gen rapò ak fòm matris la.
- fibwòm (boul nan matris)
- move konsantrasyon òmòn yo nan kò a.
- enfeksyon nan matris oubyen nan vajen.
- yon maladi tankou malarya.

Siyal sa yo se siyal fòs kouch:

- ti boul mawon, wouj oubyen wòz, ap soti nan vajen nou.
- doulè oubyen kranp anba ti vant, menm si yo pa fò.

Kisa pou n fè, lè siyal sa yo parèt:

An jeneral, depi yon fòs kouch kòmanse, pa gen anpil bagay nou ka fè pou n bloke l. Si, san nou pa santi doulè, n ap bay ti san:

- rete kouche epi pran repo pandan 2 oubyen 3 jou.
- pa fè lanmou.

Si san an kontinye vini, si l vin pifò, oubyen tou si n ansent depi plis pase 4 mwa, kouri lopital. Lè nou rive, pa bliye di nou ansent.

ATANSYON! *Si n poko gen plis pase 3 mwa depi n ansent epi si n gen gwo doulè, si n santi n ap pèdi konesans epi n ap bay san, nou kapab byen gen yon gwasès nan twonp. Kouri lopital san pèdi tan. Pa bliye di nou ansent.*

Anvan n al dèyè yon gwasès ankò:

- Suiv konsèy ki nan paj 234 yo pou sa k gen rapò avèk tretman pwoblèm sante ak abitid ki bon pou lasante. Fòk nou evite kafeyin, sispann fimen oubyen chike tabak, sispann bwè tafya, sispann pran dwòg. Tout move abitid sa yo ka lakòz yon fòs kouch.
- Si se toujou apre 3 mwa nou fè fòs kouch yo, kapab se ouvèti matris nou ki twò lach. Pafwa, pwoblèm sa a ka jwenn solisyon. Yon doktè ka mare kòl matris la pou l ka ret fèmen. Fòk se yon doktè ki gen anpil eksperyans nan domèn sa a. Anvan akouchman an, fòk doktè a demare kòl matris la.

Si n reyisi ansent:

- fòk nou pa leve chay lou.
- lè n fin ansent, fòk nou fè 6 a 8 semèn san n pa fè lanmou.
- pran repo chak fwa nou kapab.

Se toutan moun ap fè fos kouch. Si malè sa a rive n, sa pa vle di pwochèn fwa a, nou p ap ka gen yon gwasès nòmal.

➤ *Menmsi ou pran anpil prekosyon, ou kapab fè yon fòs kouch. Pa met lan tèt ou se fòt ou.*

gwasès

Kijan pou n viv lè n gen esterilite?

youn ride lòt gwoup solidarite

Nan kè tout moun - fanm tankou gason - pwoblèm esterilite ka kreye tristès, enèyman, solitud, dekourajman oubyen kòlè.

Lè n gen yon pwoblèm konsa, li enpòtan pou n konnen n pa pou kont nou. Fòk nou eseye pale ak zanmi ki renmen nou. Nou ka gen posiblite tou pou n rankontre ak lòt fanmi ki gen menm pwoblèm nan. Konsa, youn ka pote kole ak lòt. Ti istwa sila yo nou pral li kounye a ap montre n ki jan kèk moun fè devan pwoblèm esterilite:

M konprann pwoblèm ou. Mwen menm tou, m pa t ka fè pitit.

Yon adopsyon: istwa manzè Lina

A 25 an, Lina te gen tan marye 3 fwa. Kè manmzèl pa t kontan menm paske, chak fwa, misye yo toujou kite l, poutèt li pa ka fè pitit. Medizan mal palan nan bouk la te konn plede ap ranse sou do manmzèl. Daprè yo, Lina te fè yon wanga pou l pa t ranmase yon gwosès san l pa marye. Konsa - toujou dapre medizan yo -, se dòz wanga a ki te twò fò ki fè manmzèl pat ka fè pitit ditou ankò.

Tout sè Lina yo te gen pitit. Pafwa, li te konn pran swen pitit sè l yo. Pi gran sè a te vin trape tibèkiloz (TB) e se nan mitan gwo soufrans, li te rive fè 2 ti marasa. Lè Lina te vle adopte youn nan marasa yo, manman an di: pa gen pwoblèm. Manzè Lina kouri al chèche enfòmasyon nan sant sante a, pou l te ka konnen ki jan pou l nourri tibebe a. Travayèz sante a montre manmzèl ki jan pou l degaje l avèk yon kiyè ak yon tas. Li chèche, nan bouk la, yon lòt fanm nouris an sante ki aksepte ba pitit la tete pandan lajounen. Aswè, Lina degaje l ak kiyè, tas ansanm ak lèt tete yon lòt sè te fè l kado.

Zanmi ak vwazen Lina yo pa t fin kwè tibebe a t ap rete an sante. Men lè yo te wè timoun nan ap byen grandi, yo te kontan anpil. Yo te bat bravo pou Lina. Se konsa tou, nan je tout moun, manmzèl te tounen yon espesyalis nan okipasyon timoun ki adopte. Chak fwa yon manman pitit mouri nan akouchman, se bay Lina yo pote tibebe a.

Jounen jodi a, ti marasa yo fin majè. Dapre sa moun nan bouk nan ap di toutan, pa Lina a pi wo epi li pi gwo nèg pase lòt la. Daprè moun yo, tou sa se rezilta afeksyon Lina.

— Bundoora, peyi Ostrali

Yo reyisi fè lavi yo san pitit: Istwa manzè Sara ak mouche Tito

Pandan plizyè ane, Sara ak Tito t ap chèche fè pitit. Malerezman, yo pa t kapab. Okòmansman, tristès te anvayi kè yo, paske, bò lakay yo, chak fanmi te konn fè valè pitit li vle. Men finalman, Sara ak Tito deside sispann kwè lavi yo ap toujou manke moso, si yo pa fè pitit. Konsa, yo pran desizyon pou yo prepare pwòp avni pa yo.

Yo kòmanse yon komès ki mennen yo toupatou, soti nan yon vil al nan yon lòt, soti nan yon mache al nan yon lòt. Yo vann chodyè, kastwòl ak lòt machandiz. Si yo te gen pitit, yo t ap gen anpil pwoblèm pou yo vwayaje konsa.

Jounen jodi a, Sara ak Tito kòmanse gen bon ti laj. Dapre sa tout moun di, yo sanble tankou sè ak frè, ni nan figi ni nan jès y ap fè. Youn renmen lòt. Tout lajounen, y ap ri. Yo plen zanmi. Yo pa gen pitit pitit menm jan ak vwazen yo, men yo gen anpil bèl ti istwa pou yo rakonte. Tout moun nan kominote a gen anpil respè pou yo.

— Lima, Peyi Pewou

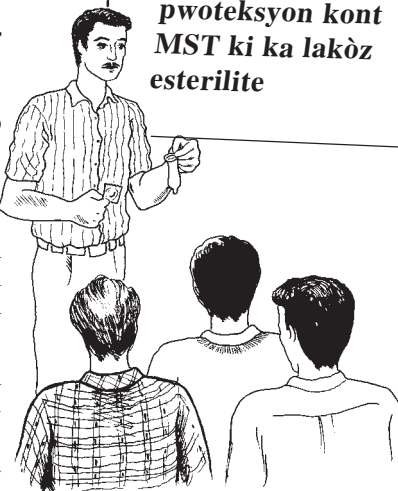
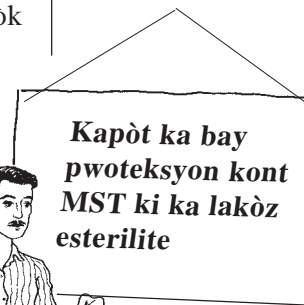
Kijan n ka ede moun ki gen pwoblèm esterilite:

- fòk nou byenn elve epi gen bon konprann. Se yon moman ki difisil. Tou 2 moun yo bezwen solidarite ak konpreyansyon. Fanmi ki pa ka fè pitit pa merite ankenn repwòch.
- montre mari a ki jan madanm li merite respè tankou tout bon konpay. Fòk misye bay madanm li valè. Montre madanm nan ki jan mari l merite respè tankou tout bon konpayon. Fòk manmzèl bay mari l valè.
- ede moun yo chèche lòt mwayen pou yo jwenn ak timoun oubyen tou, pou yo viv lavi yo san pwoblèm.

Men lòt bagay travayè sante yo ka fè tou:

- bay enfòmasyon sou posiblite adopsyon.
- fè seminè pou jenn fanm ak jenn gason sou MST yo ak prevansyon kont MST.
- chèche genyen nan kominote a yon travayè sante ki gen bon jan preparasyon pou l dekouvri epi tretè MST. Fòk travayè sante sa a pran sa trè oserye, lè medam yo ap plenyen doulè nan basen. Twò souvan, medam yo konn tounen lakay san tretman. Zòt fè yo konprann yo pa gen ankenn pwoblèm.
- montre medam yo ki jan pou yo rekonèt siy enfeksyon nan basen. Montre yo tou, enpòtans sa genyen pou yo chèche tretman definitif san pèdi tan.
- montre gason tankou fanm ki jan pou yo rekonèt siy MST yo. Eksplike yo tou, enpòtans sa genyen pou yo chèche tretman touswit pou maladi sa yo. Fòk tou 2 moun yo - fanm ansanm ak nonm - suiv tretman.

Ann travay pou chanjman

Gen anpil pwoblèm ki ka lakòz esterilite. Men nan tout pwoblèm sa yo, se MST yo n ap pi vit ka bloke (Prevansyon)